

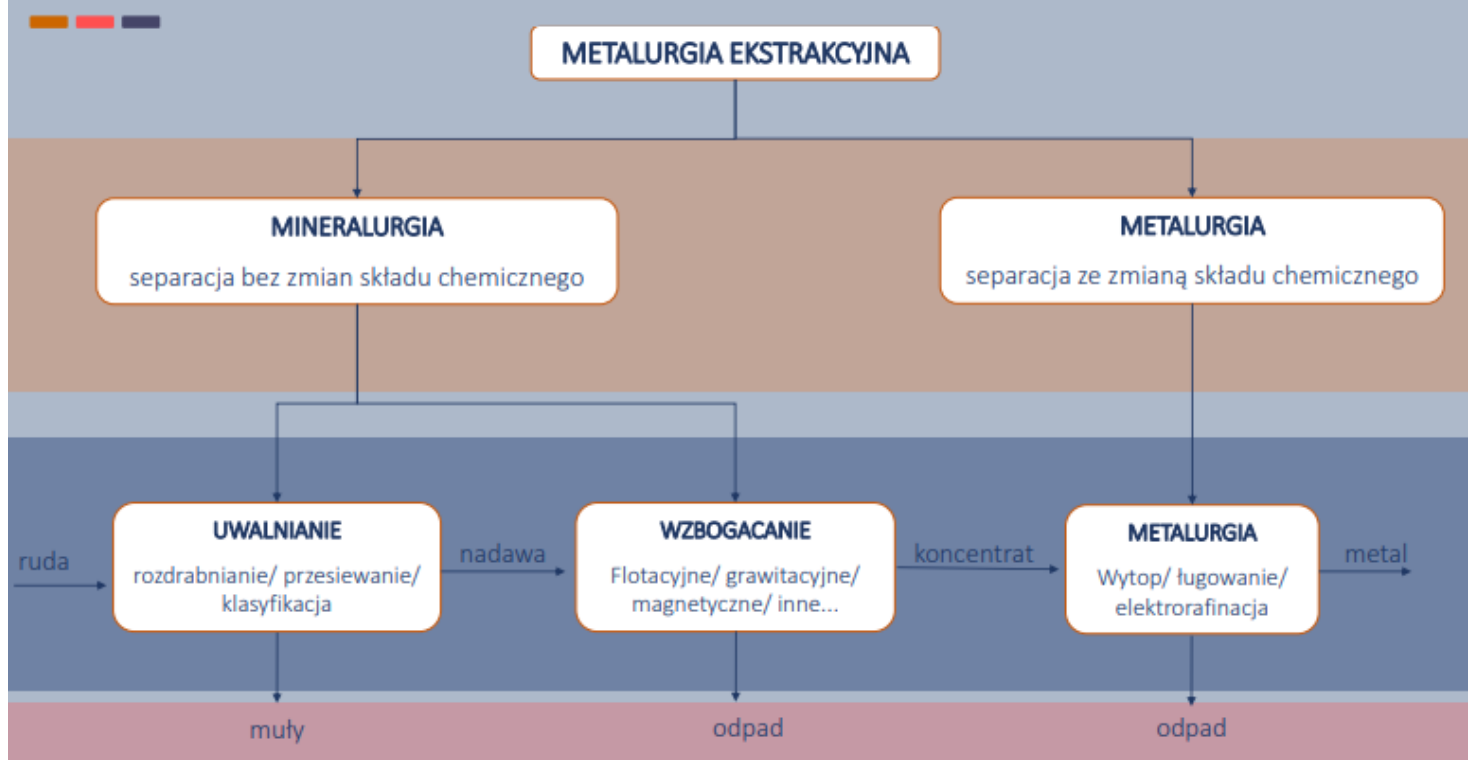
Słowniczek geologiczny

pierwiastek	rudy tlenkowe	rudy siarczkowe
Fe	heamtyt Fe_2O_3 , magnetyt Fe_3O_4 , limonit $2Fe_2O_3 \cdot H_2O$	piryt FeS_2
Cu	kupryt Cu_2O	chalkozyn Cu_2S , chalkopiryt $CuFeS_2$, bornit Cu_5FeS_4
Al	boksyt $Al_2O_3 \cdot H_2O$	-
Pb	-	Galena PbS

Ruda bogata i uboga

metal	bogata	uboga (% mas)
Fe	>50	<35
Al	>25	<15
Zn	>10	<5
Pb	>9	<5
Cu	>3	<1.5
Ni	>2.5	<2.5
Sn	>1.5	<0.5

Zarys metalurgii ekstrakcyjnej

Rozdrabnianie

Nadawa >50mm = kruszenie; <50mm = mielenie

Mielenie zjada strasznie dużo energii na tonę - dlatego **nie pyli się mielić rudy ubogiej**.

Równanie Bonda - energia potrzebna do rozdrobnienia tony materiału

$$E[kWh/t] = 10W_i \left(\frac{1}{\sqrt{P_{80}}} - \frac{1}{\sqrt{F_{80}}} \right)$$

W_i - wskaźnik Bonda

F_{80} - uziarnienie nadawy

P_{80} - uziarnienie produktu

Klasyfikacja

Analiza sitowa, wstępna charakterystyka, wykresy uziarnienia, parametry d_{80} lub d_{50}

Analiza składu chemicznego - XRF, ICP

Analiza mineralogiczna - XRD, SEM - w jaki sposób są zrosnięte ziarna

Wzbogacanie

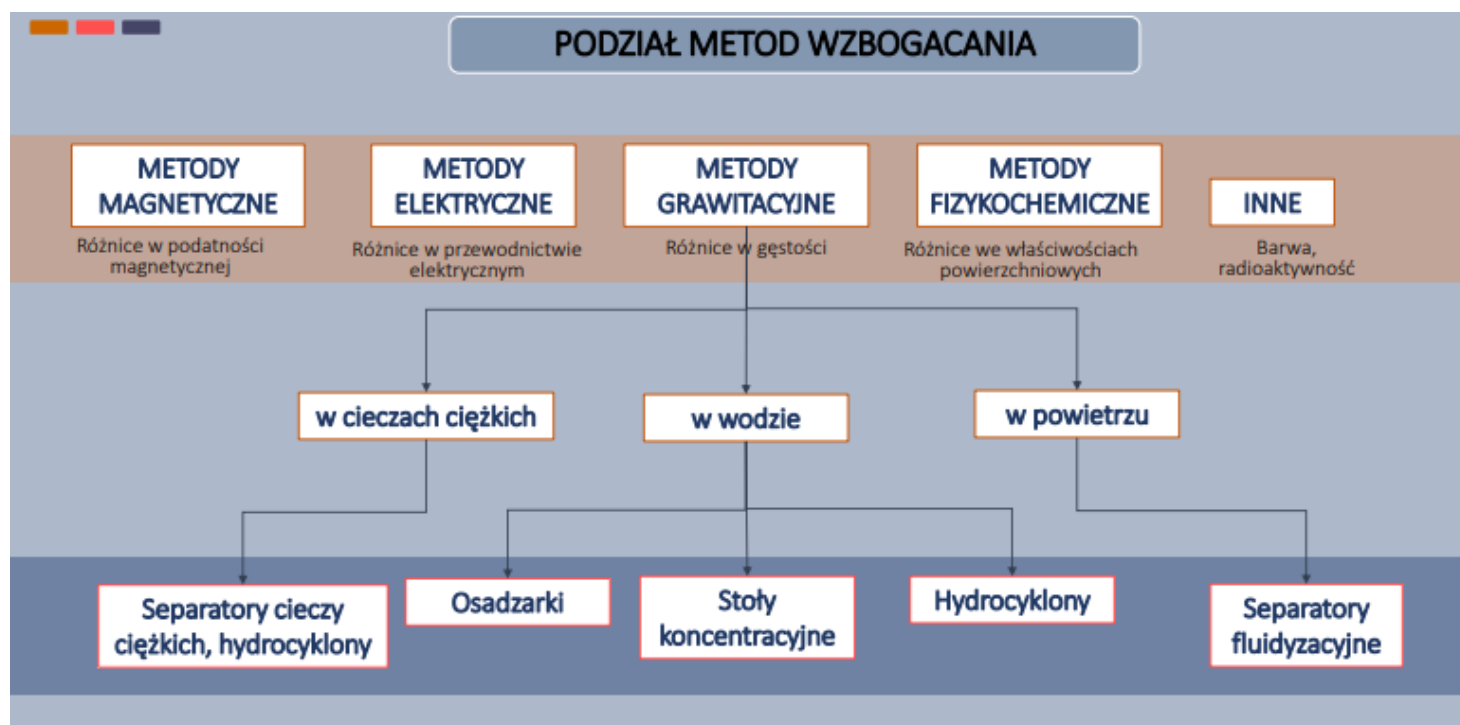
Wskaźniki wzbogacania:

- stopień wzbogacenia $\frac{N}{K}$

- uzysk metalu w koncentracji $\varepsilon = \frac{kK}{nN} [\%]$
- wychód koncentratu $\gamma = \frac{K}{N} [\%]$

gdzie K - masa koncentratu, N - masa rudy, k - zawartość metalu w koncentracji, n - zawartość metalu w rudzie

W razie potrzeby rozważ bilans masowy procesu.

Separacja grawitacyjna

metody grawitacyjne są skuteczne gdy jest duża różnica między gęstością minerału i skały płonnej (generalnie powyżej 2.5 g/cm³, minimum 1.5g/cm³, zależy od wielkości ziaren)

Separacja magnetyczna

ujemne wartości podatności magnetycznej - wypychane z pola magnetycznego (diamagnetyki)

dodatnie, małe - paramagnetyki

dodatnie, duże - ferromagnetyki ($FeCO_3$, $FeWO_4$, $MnWO_4$, $FeCr_2O_4$, Fe, Cr, Co, Ni)

do oczyszczania tlenku cyny - sam nie jest magnetyczny, ma zanieczyszczenia magnetyczne

Gdyby korona była z wolframu to by Archimedes dał się oszukać, chyba, że miałby magnes

Separacja elektrostatyczna

oddzielamy na podstawie tego czy przewodzi prąd

Flotacja

minerały hydrofobowe idą z pianą do góry i robią koncentrat

flotacją przerabia się przede wszystkim rudy siarczkowe - siarka jest bardzo hydrofobowa, siarczki też

90% rud siarczkowych świata przerabia się flotacją

Zarys pirometalurgii

1. Przygotowanie wsadu
  - suszenie
  - aglomeracja
  - koksowanie
2. Konwersja rud do tlenków
  - kalcynacja
  - prażenie
3. Redukcja tlenków do metali
  - termiczna
  - chemiczna
  - elektrolityczna
4. Oczyszczanie
  - elektrorafinacja
  - likwacja
  - destylacja

Aglomeracja i koksowanie

W procesie wielkopiecowym koncentrat nie może być zbyt rozdrobniony bo strumień gazów go uniesie i wyprowadzi kominem

Materiał po aglomeracji musi być porowaty aby mogły się do niego dostawać gazy

Aglomeracja:

Peletyzowanie - $<0.1\text{mm}$, na mokro, ze spoiwem

Spiekanie - ok. 10mm , częściowe nadtopnienie

Brykietowanie - na sucho, pod ciśnieniem

Koksowanie - piroliza węgla 900-1200 st. C bez dostępu powietrza

Kalcynacja i prażenie

Termiczny rozkład związku bez dostępu powietrza.

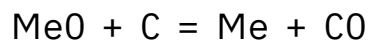
Kalcynację stosuje się głównie do konwersji węglanów i wodorotlenków do tlenków. Powstaje CO_2

Prażenie polega na ogrzewaniu materiałów stałych w obecności gazu.

Prażenie stosuje się do rud siarczkowych. Powstaje SO_2

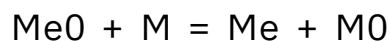
Chemiczna redukcja (pozostałe są mało ważne)

Redukcja karbotermiczna (1200 - 1600 oC)

Metalurgia Fe, Zn, Ni, Sn, Pb

Redukcja metalotermiczna (900 - 2400 oC)

Reduktory – metale aktywne: Ca, Mg, Na, Al, Si lub wodorki np. CaH_2

Metalurgia Ti, Zr, Ta, Nb, U, Be, Rb, Cs, Mg, Ba

Stosujemy kiedy nie chcemy zanieczyścić metalu węglem

$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S \text{ i wszystko jasne}$$

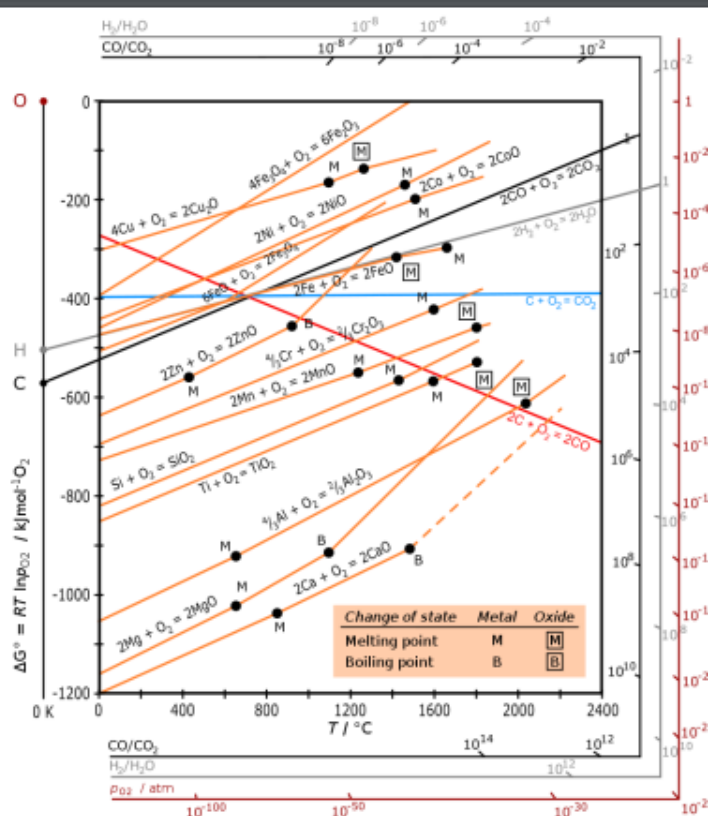
Proces jest samorzutny gdy zmiana entalpii swobodnej jest ujemna

Diagram Ellinghama

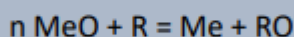
DIAGRAM ELLINGHAMA

$$\Delta G = \Delta H - T \Delta S$$

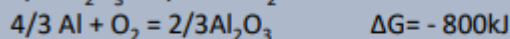
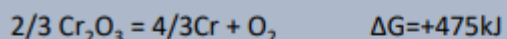
- » Niższa pozycja metalu na diagramie Ellinghama = większa stabilność jego tlenku.
- » Metal obecny na diagramie Ellinghama może być czynnikiem redukującym dla tlenku metalu leżącego powyżej niego.
- » Stabilność tlenków metali maleje ze wzrostem temperatury.
- » Przecięcie dwóch linii wskazuje stan równowagi reakcji utleniania i redukcji pomiędzy dwoma substancjami. Redukcja jest możliwa w punkcie przecięcia i wyższych temperaturach gdzie linia ΔG reduktora na diagramie leży poniżej tlenku metalu.

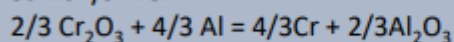
Możliwe jest zredukowanie tlenku metalu innym metalem, którego linie $\Delta G(T)$ biegną poniżej linii dla redukowanego tlenku.

Redukcja Cr_2O_3 za pomocą Al w 1200°C

Sumarycznie:

Ponieważ $\Delta G = -325 \text{ kJ}$ to reakcja redukcji jest możliwa.

Elektorafinacja, likwacja, destylacja

Elektorafinacja - robimy ogniwo, w którym oczyszczany metal jest katodą.

Proces likwacji stosuje się do metali, których temperatury topnienia są niższe niż towarzyszących im zanieczyszczeń (Pb, Sn, Hg, Bi). (lejek-zjeżdżalnia po którym spływa roztopiony metal a zanieczyszczenia zostają)

Destylacja próżniowa - Hg, Cd i Zn mają znośnie niskie temperatury wrzenia (szczególnie jak obniżymy ciśnienie).

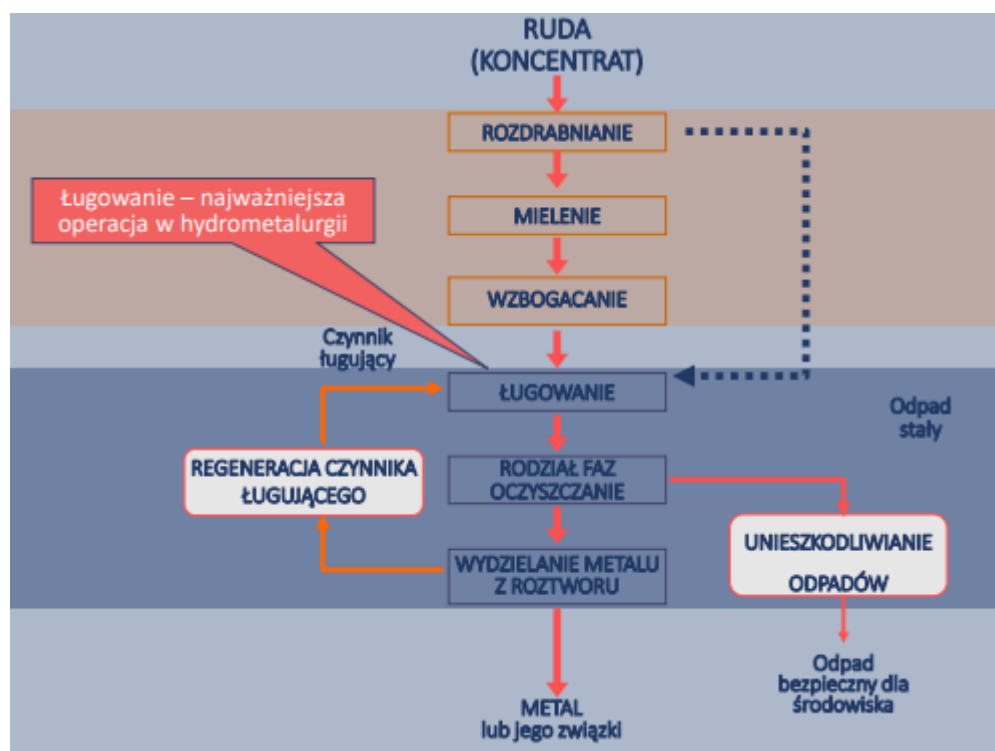
Normalnie sobie destylujemy i kondensujemy pary cynku. Odpady i metale co się nie dadzą tak łatwo odparować zostają.

Pirometalurgię żelaza i miedzi zobaczcie sobie u Marka

Kiedy hydrometalurgia?

- ubogie źródła
- wysokie koszty transportu do huty
- składniki toksyczne
- surowce polimetaliczne (można rozdzielić podobne)
- Zawsze do platynowców, glinu i uranu
- Bardzo często do Au, Zn
- Ni, Cp, Cu

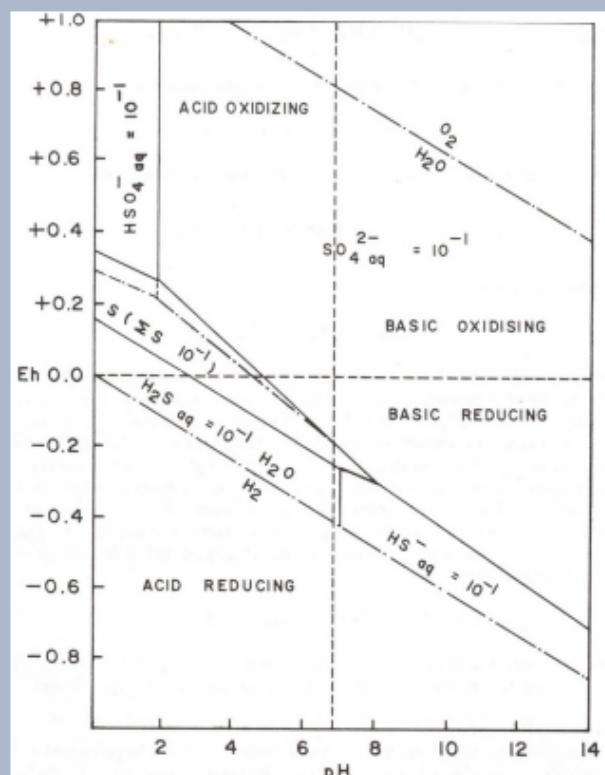
Zarys procesu hydrometalurgicznego

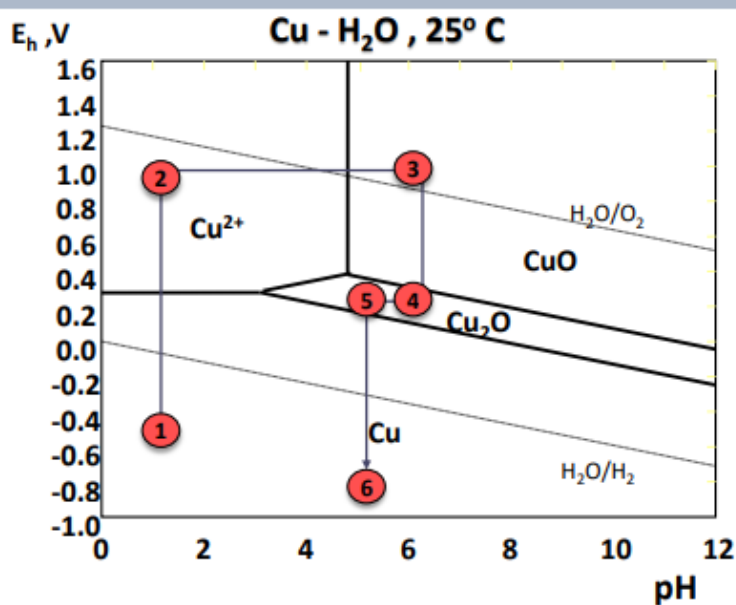
Diagramy Pourbaix

JAK CZYTAĆ DIAGRAM Eh-pH?

- » Linie pionowe oddzielają formy, będące w równowadze kwas- zasada
- » Pozostałe linie oddzielają formy utlenione i zredukowane tej samej substancji
  - » Poziome linie oddzielają formy będące w równowadze redox, nie obejmujące jonów H^+ lub OH^- .
  - » Linie ukośne oddzielają formy będące w równowadze redox obejmując reakcje z udziałem jonów H^+ i OH^-
- » Linie przerywane (ukośne) ograniczają obszar termodynamicznej stabilności wody
- » Silne utleniacze i warunki utleniające znajdują się TYLKO w górnej części diagramu.
- » Czynniki i warunki redukujące znajdują się na dole diagramu

DIAGRAM RÓWNOWAG ELEKTROCHEMICZNYCH DLA UKŁADU Cu-H₂O

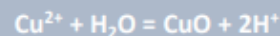

1 – obszar stabilności metalicznej Cu

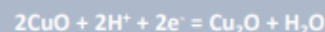
1-2 elektrochemiczne roztworzenie metalicznej miedzi z utworzeniem jonów $Cu(II)$, które są najbardziej stabilne w obszarze 2:

2-3 strącanie stałego tlenku $Cu(II)$:

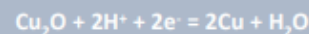

3-4 redukcja tlenku miedzi(II) do tlenku miedzi(I):

4-5 Cu_2O – forma nadal stabilna, brak reakcji

5-6 redukcja tlenku miedzi(I) do metalicznej miedzi:

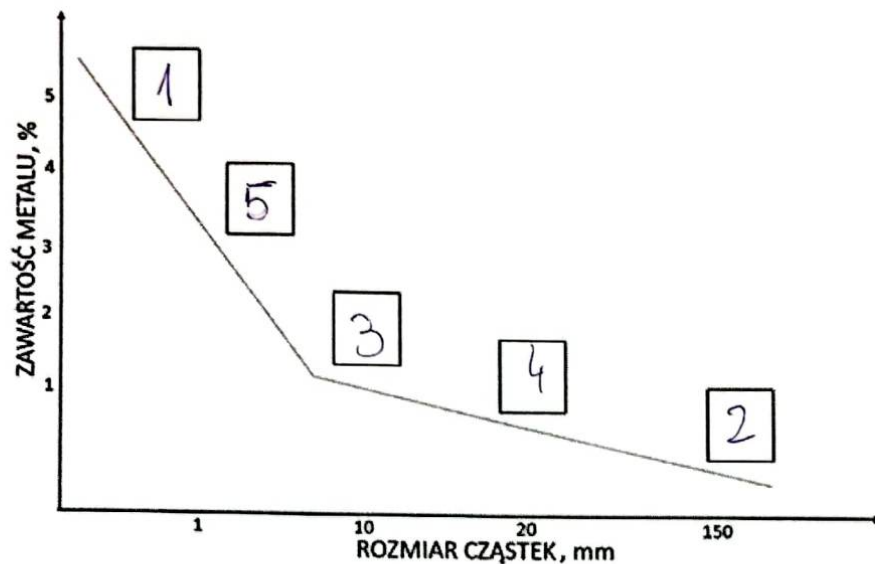
6 – metaliczna miedź jest formą stabilną

Dodatkowo zapamiętaj - na diagramie Pourbaix dla żelaza $Fe(OH)_3$ jest nierozpuszczalny.

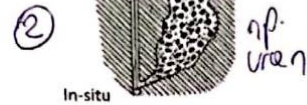
Metody ługowania

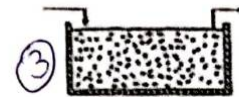
Przypisz metodę ługowania do odpowiedniej pozycji na poniższym wykresie.

Autoklaw

In-situ

kadz

Hałda

Zwałowisko

Reaktor atmosferyczny

Zaproponuj sposób przerobu surowca w zależności od warunków wskazanych na poniższym diagramie.

